

buerit agere. Ita qui multas uxores, ne frustra coniuges aliquando conueniant, natura duce, ut ait pulsus, concessit. Nefariam in mares libidinem, quasi oblitus admisit. Abusum quoque in uxores subito rogatus, ut homo exhortuisse, postea ter inquit deum rogasse, dictumque sibi fuisse, heret calamus, erubescio caetera dicere. Si quis igitur recte utroque cognito finem extremum utriusque diligenter consideret, is inueniet quamuis immortalis utriusque uita propositi uideatur. In terras tamen utrumque, non solum hesisse, sed turpissimam etiam omnium uoluptatem carnis, ut bonum hominibus ultimum commendasse. Eiusdem enim uis, eadem ratioe profecti, eodem tendunt, ne si Platonis animum in corpus Machumeti translatum fuisse fingeres, sic omnia sibi ad unguem adducta, quadrarent. Callidior tamen, astutiorque ad pueniendum, quo uolebat Machumetus re ipsa fuisse uidetur, nam siue temporum conditione adiutus, siue locorum, quoniam a barbarie incipiens, et uiribus inde collectis, truculentior non ex parte rationis gentes inuasit, siue ut posterior, quod ad consequendum, finem Platoni defuit, a rerum exitu intellexit, siue nostrorum, aut ego arbitror. (Pudet tantam praec oculis desidia inertiam, libidinem ponere) maiores diuturnioresque, uniuerso generi hominum erumnas intulit, quae somnasse, unquam utrumque credideri. Plato communes mulieres, in quas de reipublica scripsit esse uoluit in legibus, quas non paruo postea intervallo edidit, rem impossibilem ratus unam uni coniungit. Machumetus nec communes, ne proles confunderentur,

Et singulorum natura, quæ certos liberos flagitat labæ
factam bestialem uertretur, nec unã unī, ne uoluptas
ti frenum immitteret, sed multas pro facultatibus col
locauit. Plato ut libido incenderetur, inflammaretur,
ardesceret, nudas cum nudis, mulieres cū uiris, ludere,
exerceri choreas, agitare, præcepit, Machumetus fasti
dio, id Platonis præceptū fuisse hoibus uidens, adum
brato utrosq; habitu texit. Plato paucitatem liberorū,
paupertatem singulorum, peregrinorū exterminationē,
quasi amens induxit. Machumetus contra, diuitis, et
procuratori semper esse incumbendum iubet. Conue
nis, undiq; modo falsam pietatem suam suscipiant, re
cipit, iuitat, honorat, locupletes, potentesq; facit. Pla
to re quidem semp ad nefariam uenerem intrudit. Ver
bis autem aliquando ueritus, quãuis remissus, reuocare
tamē uidetur. Aliquando oibus dicendi uiribus, quæ
magnæ in eo fuerūt, rogat, hortatur, ipellit. Machume
tus pmitit, et potstatē singulis sequende uoluptatis,
lubet, cōcessit. Plato, qui fidelibus hic anioribus coniu
guntur, eos putat etiam post mortem, summa cum uo
luptate, beatq; in campis elysiis semper uicturos, Ma
chumetus, non pauciores post resurrectionem carnis,
uxores uiris, q; hic habuerūt, futuras, ex deo se accepis
se prædicat, et quod miserrimū dictu est, ab aliqua or
bis terrarū parte iam creditur. Plato uini usum laudat,
nō paruam profecto, tum uoluptatem, tum maxime cæ
terarum uoluptatum materiam. Machumetus omnino
tollit, non quia ignorauit Cererem, et Bacchum fomi

V iii

res esse ueneris, sed quia quantum potest facere uinum
perspexit, nā si ad calefactionem, usq; spiritum citra
ebrietatem bibitur, audaciores, ingeniosiores rerū omni
um, sed diuinarum maxime inquisitores concertandi,
disputādiq; cupidos, et loquaces homines facit. Quæ
omnia contra pietatem suam apprime consurgunt, nam
cum falsa, simulataq; sit, audaces, acutos, inquietos, dis
serendiq; amicos, formidet, atq; refugiat, necesse est.
Quieto igitur ingenio, nō incitato, non feruētī, sed sub
timido, nō contentioso, sed frigido, atq; cedenti maxi
me sibi opus esse intellexit, quæ omnia nō uini, sed aquæ
potus, efficere solet. Quanto igitur melius, feliciter, me
diocritatem, q̄ extrema, ueluti dementem tenere, quā
to decori, honestatiq; sanctus adherere, q̄ clunes, q̄ in
guina, q̄ penes mulierum uirorumq; promiscue alter
utrorum oculis subiicere, quanto naturalius, humanius
q̄ aduenas, non minus, q̄ tripsum amare, liberos ad
perpetuitatem generis plurimos procreare, diuitias, et
priuatim, et publice per multitudinem hominum con
gregare, quanto minus errat, qui mala permittat, q̄
qui ad ea, quasi ad beatitudinem hortatur. Quanto
naturæ magis adheret. qui post mortem uxores som
niat, q̄ qui puerorum etiam ibi amores conciliat. Quā
to sobrios homines reddit, longiusq; à uino remo
uet, salubrior hominibus, q̄ qui bacchanalia, quoti
die, sicut rationis mops senex concelebrat. Astutior. Ma
chometus Platone inuenitur, quæ res ipsarum rerum
exitu patet, ut nemo, nisi amens negare audeat, nam

cum utrūq; orbem terrarum ad turpissima sua conducere facinora, seq; deum credi ab hominibus studuerit, uigilauerit, insudauerit, totisq; ingenii, atq; corporis uiribus incubuerit. Plato quidem non regionem unam, non oppidum, non uillam, non decem homines in eodem loco inter se concordēs, unquam habuit, sed suspensos, diffidentesq; sectæ authoris, ac ideo sparsos, passim separatos, imbecilles, timidos, & falsos uoluptatis hostes possedit. Machumetus uero regionem regioni adyciens, aut uastauit, profirauit, euerit, aut ad leges suas conuertit. Quare quanto magister ingenio q; discipulus minor, tanto discipulus magistro, atq; authore, qui radices plantauit, semina seuit, fundamenta perditionis iecit, malitia, dolisq; cumulatior, quodq; ualde dolendum est, ingenio, sed prauo magis uidetur cunctaq; fortuna fecisse, omnesq; hominis simul, qui huius uitæ amplissimum sibi statum proposuerunt, ut prauitate sic calliditate, ac rerum usu uersutissimo, superasse. Nam cum omnes orbem legibus suis subicere, statuerint, nemo id tam facile, nemo tam breui tempore confecit, nemo tam late, nemo tam longo tempore tenuit, proh dolor tenuit dixi, timeo, atq; adeo cum in mentem ueniat uehementer perhorresco, ne diutius adhuc teneat. Plato id legibus suis sperauit futurum, sed quasi uentus, uel umbra, immo autem quasi somnium leges euauerunt suæ, græci bellica uirtute conati, uix post octingentos annos temporibus magni Alexandri, magni aliquid fa-

Viii

cerunt, quæ amplitudo sua non plures, quæ septuaginta annos duravit. Romani septingentis annis orbem usque ad mesopotaniam solum subegerunt, deinde lapsi parthis seruiert. Machumetus nulla re à maioribus adiutus, nec genere magis quæ opibus abiectus, in uita penè sua, uniuersam sibi Asiam, Africamque supposuit, et paulo post sui Europam quoque occuparunt. Vix enim inter Heraclium, tempore cuius exortus est, et Carolum magnum, ducenti anni intersuerunt, qui eum ab Europa expulit, quam nunc rursus aliqua ex parte possidet. Hæc natura rerum sunt, quam ille ingenio collegit, legibus sanxit, non cretensibus, aut Lacedæmoniis, aut platoniciis à communi usu abhorrentibus, sed sensui, sic consentaneis, ut ad eas sponte homines ruant, quas inter multas certe, ac inter se, et ad hanc uitam, et propositum suum mirifice conuenientes, beatitudinem æternam in uoluptate carnis posuit, præter quam uulgus, nullam capere potest, et quoniam per hanc uitam illa paratur, tot ibi mulieres singulis, quot hic habuerunt, aut uxores, aut uxorum loco, tot hic cõcedit, quot cõducere queas, sed eas uiris dotandas præbet, ita pauci, multas cõducere possunt. Quare fit, ut studeant seruas loco uxorũ habere multas, id ut cõsequantur bella, cū christianis, quibus solis aduersantur assidue ferunt, præcreatos autem à seruis ingenuos esse uoluit, nec eis inferiores, quæ ab uxoribus suscepti sunt, ita et multitudo crescit, et audacia in hostes alitur, et exercitatio bellica uoluptate lenitur, ac eo magis gliscit, quæ

regū quoq; filios, cōcertare de ipio statuit, ut uictori si-
cut meliori, & fortunatori regna cedāt, qđ quātū pōt
Aphri ostēdūt, q ex bellicosissimis ignaui facti sunt p
stea q̄ Europā mutati, priogc̄ito se tradūt. Cōferas hęc
Platōicis, aut cæterorū oīum legibus, q̄ finē hac i uita
posuerūt. Oēs, nō dico ifantes, aut pueri, sed pecudes nī
debūtur, nos uero q̄ finē i cœlis recte, ac uere ponimus,
quoniā id uerbo magis, q̄ re facimus, quo deuenimus?

Excursio in desidiā christianorū,

O Pietas, o mores priscorū, o castinonia præsū-
lum, o sinceritas pontificū, o charitas, o fides
christianorū oīum, o authoritas principum,
maiestas regū, celsitudo impatorum, huccine huccine,
rem christianā, deuenisse oportuit. Huccine calamita-
tin Cadhuc italia incolumi, galliis florentibus. A lema-
nia i perāti, hyspaniis in gētibus, labi catholica ueritas
relicta est? expugnantur urbes, capiuntur oppida, inte-
gre Machumeto subiiciuntur prouintie. Triūphāt prī-
cipes, gaudent reges, populi ouāt, multa milia christia-
norū, iugum seruitutis quotidie subeunt, & nos qui eo-
dem baptismo generati, ad idē corpus domini p̄ gra-
tiam reducti, eandē spem & eundē, iudicii aduētum
expectamus, sedemus, & oscitamus, maiore corrupti
ignauia, q̄ aut Plato somniauerit, aut Machumetus
sperauerit. Et quasi cām ignorātes arma paramus. Clas-
ses istruimus, pecuniā pro libertate effundimus, uicto

riam pro stultitia postulamus, sanctorum tēpla ornari per-
timus. Manus ad cælum tendimus, quibus falsa in sodales,
commertia cōscribimus, labia mouemus, ad preces, et
corde longe à deo absumus, corpe uestito, aīo nudo de-
ambulamus, huc et illuc oculis, capite, cogitatione ua-
gamur, nulla constantia, nullū robur excelsum animi,
nulla æquitas, nulla fides uerbis, nullus dei timor in no-
bis est. Dignitate aliqua insigniti; maiora quā homines,
sapimus, priuati alter alterum insequimur, pontifices,
opus suum adulterant; litteras ad fraudem discimus,
diuitias uoluptati commendamus, authorem uolupta-
tium, atque principē Machumetum, uincere speramus,
et his uicis, quibus in obprobrium traditi sumus salu-
tem quaerimus. Quis unquā uidit oleo ignē extingui,
quis eam causam sanitatis audiuit, quæ fuerat egrotat-
ionis? non est eadem uia ad tenebras et ad lucem, non
potest idem isdem bonum esse ac malum, nō possumus
simul christo, et Platoni ac Machumeto seruire, eosdē
mortuos simul et uiuos, esse non est possibile, mutandi
sunt nobis mores, nisi Machumetum quem operationi-
bus sequimur, confessione, quaque suscipere uelimus. Et
si alterum, meo quidem iudicio, sponte non faciemus, al-
terū coacti admitemus. Sed de tertio Platone, satis mihi
hī dictum est, et utinam re aliquid possem, non enim
minore seruore facta, senex, egrotus, magno laborum
numero et paupertate oppressus, quā uerba aggrederer,
praesertim cum facilis utraq; recipiendi nos uia sit, no-
do uelis, et possis, sed quibus uoluntas inest, ii minime

possunt, qui possunt, alio uidere non possunt. Iudicium enim & ratio, nisi appetitui dominetur, cupiditates sequitur nostras, nec aliud quàm uoluptati suae, accommodatum, percipere potest. Unde fit, ut nec morum emendationum uia, nisi te prius emendes, nec expugnandi Machumeti ratio potentibus patrat, sed idem spiritus, ut uult, cuncta cunctis distribuit, nec aliter quàm bene, (id enim natura sibi est) pro rerum capacitate uelle potest, quare quae nos nudis effūdimus, uerbis, forsitan aliquis, de pontificibus, regibus, principibus altius intelligēs, re ipsa persequetur, quod eo sperandum mihi magis est, quia bona, quae hominibus desuper prebentur, omnia ad utilitatem hominum, concedi non dubito.

De Gemisto & quod nisi obstes iniciis paruis, magnae plerumque calamitates insequuntur, quae res unius Machumeti patet exemplo.

VNum illud praeterire nec possum nec debeo, quo etiam in defensione, tum mea problematum Aristotelis in eageni aperte tetigi. Alter nobis iam natus, & educatus est Machumetus, qui nisi prouideamus, tanto exitiosior primo futurus est, quanto Platone ipse Machumetus perniciosior fuit. Quidam in peloponneso uir, Platonis & eloquentia & scientia & pietate alumnus. Is uulgo Gemistus à semetipso Platon est, agnominatus, credo, quemadmodum nonnullos priscorum patrum in mutatione nominum ad res maximas,

uocatos fuisse docemur, eodem pacto Genistum nomen
uertisse, ut se facilem de caelo lapsum crederemus, &
citius doctrinā & legem eius susciperemus, scripsit enī
exquisitissime, elegantissimeq; noua quaedā instituta ui
uendi, in quibus multa etiam aduersus pietatem catho
licam, cuomuisse creditur. Nam constat ipsum ita plato
nicum fuisse, ut nihil aliud q̄ Plato senserit, de diis, de
anima, de sacrificiis, aut de orū, aut demonum, ceteris
q; omnibus tam magnis, q̄ paruis, uerum esse profite
retur, & scribere non obstare auderet. Audiui ego ip
sum florentie, uenit enim ad concilium cum græcis,
asserentem unam eandemq; religionē, uno animo, una
mente, una prædicatione, uniuersum orbē, paucis post
annis esse suscepturum. Cumq; rogassem, christine an
machumeti? neutram inquit, sed non à gentilitate, diffe
rentem. Quibus uerbis commotus, semper odi, et ut ue
nenosam uiperam pertimui, nec uidere aut audire am
plius potui percæpi etiam à nonnullis græcis, qui expe
loponēso huc profugerunt, palam dixisse ipsum antea
quam mortem obisset, iam serè triennio, non multis an
nis post mortem suam, & Machumetum & christum
lapsum iri, & uerā in omnes orbis oras ueritatem per
fulsuram. Liquido igitur significare uolebat, religionis
ac pietatis cuius ipse, aut author esset, aut cōtēta spre
tæq; relator, fulmina sonumq; terribilem in omnes gē
tes mirabiliter exiturum. Nam librū quē de his rebus,
composuit, post infelicem, turpem, ac miserabilem exi
tum eius (natus enī christianus, & aqua spirituq; san

Et renatus in gentilitatem, ex amentia recidit) ne publice legeretur & multis officeret, à peloponēsi principe Demetrio, sicut fertur, ereptus celatusq; est. Quare nisi diligenter ab iis qui similibus rebus p̄sunt quæ situs igni tradatur, scio quid dico, & ratio enī & præterita quæ accidunt, non contemnendam futurorum mihi, diuinationem attulerunt, maior clades, generi humano futura est, q̄s, Machumetus inuexit. Non credunt primates, rati pontifices negligunt, & qui apud eos plurimum possunt, irrident. Cur? nescio in quā, cogis ut dicam, conicere possum, uel quoniam, non utilitati communi, sed uoluptati suæ unusquisq; inuigilat, uel quoniam nullius momenti rem esse putant, nec dignā de qua, tantæ authoritatis, scientiæ, dignitatis uiri uerbum facere aut omnino cogitare debeāt. Vilescere credunt, homines diuini summi celeste ingenium, si ad hæc terrena fuerit deuolutū. Sed cæteris obmissis, illud pro meo iure dico, me qui tot annis dicendi artibus, & re, Ete, scientiarum cognitioni deditus sum, non perperam hac de re iudicare, non uidebor ut credo gloriosus miles, si id mihi post magnos labores & uigilias arrogauerim, quod nonnulli solis uoluptatibus in hýantes, & græcæ & latinæ profitentur, sed si authoritate non persuasero, græcus à græcis, cretensis à thracibus aut à scithis, aristotelicus à platoniceis, uoluptatis inimicus à uoluptatis amicis, ueritatis filius, à falsitatis parçtibus, tenuis à locupletibus amicis, priuatus à summa dignitate, notatus, oppugnatus, unicum tamen, nō ego, sed i

me ueritas, nisi forte antichristi, hæc tempora sint, & tertius Plato uenturus omni genere impietatis, sicut Ple/tonis nomen, græce significat refertus, decem uolupta/ tis generibus, tanquam cornibus, decem diruturus, om/ nia sit, sed tamen & iam sic expulsa in eremum pie/ tatis, ueritas pariet filium, qui malignos platoniorum conatus, pessundabit. Quis non dedignabitur, quis nõ turbabitur christi appellatione cognominatus? Si pro/ ducturæ ingentes, uenensasq; arbores, plantæ, non euelluntur, cum pestifera orbem umbra obtulerint, tunc ne si uoluerint quidem providere poterunt, parua sem/ per initia sunt, exitus magni. Propterea quemadmodum principia facile & absq; magna cura oppresseris, ita si neglexeris, facilius postea obrueris. Ipse nobis Machu/ metus exemplo est, iam multis sæculis, cuncta possidet, & magnitudine christi, proh christianorum principum fidem, proh religionem pontificum, proh primatum pie/ tatem, christum inquam magnitudine, Machumetus superare contendit, qui seruus, opilio, fanaticus, omni/ um hominum ignorantissimus, alienam indutus eloque/ tiam, scientiam, perfidiam, omnia hominum genera tra/ xit, & Gemistus, non minor eloquentia Platone, non inferior scientia illi, unde tanquam à deo responsa Ma/ chumetus habebat, nullum nobis similitudine, saltem perfidie, terrorem incutiet? praesertim cum ille inextre/ ma barbarie fuerit, hic in media græcia pestiferos li/ bros edidit, & ille in temporibus Heraclii romanorum imperatoris, qui cultu christi, omnes imperatores supe/